

УДК 338.43:338.24:330.3

Павлова Г.Є.*доктор економічних наук,
професор кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету***Приходько І.П.***доктор наук з державного управління,
професор кафедри обліку і аудиту
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету***ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
АНАЛІТИЧНОЇ ПІДСИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ****AN INSTITUTIONAL APPROACH TO FORMATION OF INFORMATION-
ANALYTICAL SUBSYSTEM OF MANAGEMENT OF DEVELOPMENT
OF AGRARIAN SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY****АНОТАЦІЯ**

У статті визначено пріоритетні напрями вирішуваних завдань стратегічного і тактичного управління аграрним сектором. Крім того, авторами окреслено основні проблеми розвитку аграрного сектору національної економіки. Розроблено модель впорядкованих зв'язків і відносин в інноваційному розвитку аграрного сектору національної економіки. Запропоновано створення «Концепції розвитку інформаційно-аналітичної підсистеми», що припускає поетапне створення електронного урядування та сприятиме побудові відкритого демократичного простору з можливістю управління і контролю у відкритому режимі (on-line) матеріальних, фінансових потоків, всіх подій і фактів.

Ключові слова: аграрний сектор, національна економіка, підсистема, управління, стратегія розвитку.

АННОТАЦИЯ

В статье определены приоритетные направления решаемых заданий стратегического и тактического управления аграрным сектором. Кроме того, авторами обозначены основные проблемы развития аграрного сектора национальной экономики. Разработана модель упорядоченных связей и отношений в инновационном развитии аграрного сектора национальной экономики. Предложено создание «Концепции развития информационно-аналитической подсистемы», что предполагает поэтапное создание электронного правительства и будет способствовать построению открытого демократического пространства с возможностью управления и контроля в открытом режиме (on-line) материальных, финансовых потоков, всех событий и фактов.

Ключевые слова: аграрный сектор, национальная экономика, подсистема, управление, стратегия развития.

ANNOTATION

The article defines the priorities of tasks strategic and tactical management of the agricultural sector. In addition, the authors identified the main problems of development of agrarian sector of the national economy. The developed model of the ordered connections and relationships in innovative development of agrarian sector of the national economy. Proposed the creation of "concept of development of information-analytical system" that involves the gradual creation of e-government, and contribute to building an open democratic space with the possibility of management and control in the open mode (on-line) material, financial flows, all the events and facts.

Key words: agriculture, national economy, system, management, strategy development.

Постановка проблеми. Багаторічні спроби переорієнтації пріоритетів реформування на прискорений розвиток спочатку фермерських,

а потім особистих підсобних господарств без підтримки громадського сектору не змогли привести до позитивних результатів, саме фермерські господарства і сьогодні практично не займаються товарним розведенням худоби і птиці [2, с. 38–40].

Ці та інші пріоритетні напрями вирішуваних завдань стратегічного і тактичного управління аграрним сектором практично не дають змогу знижувати несприятливий вплив «зовнішнього» середовища на господарську та комерційну діяльність основних товаровиробників, а також удосконалити форми і методи їх державної підтримки шляхом об'єднання державних, акціонерних, колективних та інших підприємств і організацій різних форм власності [1, с. 8–86]. Їх загальна мета полягає в тому, щоб організаційно та економічно забезпечувати створення і функціонування спільних агропромислових виробництв, здійснювати єдину кредитно-фінансову та страхову політику, а також інформаційне обслуговування інтегрованих партнерів, координувати на вертикальному рівні заходи щодо використання сучасних досягнень науки, техніки і передового досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поглиблено аналізують теоретичні й практичні проблеми розвитку аграрного сектору О.М. Бородіна, Є.М. Борщук, Б.В. Буркинський, І.І. Вінніченко, З.В. Герасимчук, Б.Г. Данилишин, В.М. Зубець, В.А. Іванов, О.І. Котикова, Ю.М. Лопатинський, Н.А. Мікула, Б.В. Погріщук, О.Л. Попова, П.Т. Саблук, І.І. Червен, О.В. Шебаніна, О.В. Шубравська, В.М. Яценко та інші вчені.

Серед результатів досліджень, що розкривають проблеми управління інноваційним розвитком аграрного сектору національної економіки, слід виокремити наукові праці О.М. Вишневської, П.І. Гайдучького, В.М. Геця, О.Д. Гудзинського, О.І. Дація, М.В. Дубініної, А.В. Ключник, Ю.М. Лопатинського, О.Є. Новікова, Д. Норта,

В.І. Перебийніса, Н.М. Сіренко, О.В. Ульяновська, А.А. Чухна, О.Г. Шпикуляка, О.В. Шубравської, В.В. Юрчишина, В.М. Яценка та інших вчених.

Водночас в умовах посилення глобалізації потребують подальшого всебічного обґрунтування процеси організаційного підходу формування інформаційно-аналітичної підсистеми управління розвитку аграрного сектора національної економіки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна економічна наука потребує визначеного організаційного підходу формування інформаційно-аналітичної підсистеми управління розвитку аграрного сектора національної економіки.

Мета статті полягає у формуванні організаційного підходу інформаційно-аналітичної підсистеми управління розвитку аграрного сектора національної економіки. Для досягнення мети дослідження необхідно розв'язати такі завдання: розробити модель впорядкованих зв'язків і відносин в інноваційному розвитку аграрного сектора національної економіки та запропонувати створення «Концепції розвитку інформаційно-аналітичної підсистеми».

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними нормативно-правовими актами, що визначають державну підтримку аграрної галузі та сільськогосподарських товаровиробників в Україні, є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [5], а також «Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» [7], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року» [6].

Основними проблемами розвитку аграрного сектору національної економіки є:

- недосконалість програм реформування аграрного сектору та їх невідповідність вимогам законодавства і принципам права Європейського Союзу;
- незавершеність земельної реформи;
- значний рівень розораності, деградації сільськогосподарських земель, екологічного навантаження на довкілля, відсутність державних, регіональних і місцевих програм комплексного вирішення питань щодо використання та охорони земель;
- недосконалість нормативно-правового забезпечення бонітування і грошової оцінки земель;
- низький рівень використання потенціалу меліорованих земель;
- недостатній сучасний рівень агротехнологій (сівозмін, добрив, обробітку ґрунту, систем захисту рослин та багаторічних насаджень), який не забезпечує отримання екологічно безпечних та економічно ефективних результатів сільськогосподарської діяльності;
- недосконалість чинного законодавства щодо розвитку органічного сектору сільськогосподарського виробництва;

– низький рівень забезпечення сільськогосподарською технікою;

– відсутність умов для розвитку виноградарсько-виноробних підприємств з невеликими обсягами виробництва, які потенційно спроможні виробляти ексклюзивну продукцію, конкурентоспроможну на внутрішньому та зовнішньому ринках;

– висока вартість капіталу в трудомістких галузях сільського господарства, зокрема в овочівництві, садівництві, виноградарстві, хмелярстві, тваринництві, органічному виробництві;

– відсутність мотивації у сільськогосподарських товаровиробників до розвитку трудомістких галузей тваринництва, які потребують тривалого обороту вкладених ресурсів;

– зниження конкурентоспроможності вітчизняних племінних (генетичних) ресурсів;

– відсутність державної підтримки системи селекції у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу та залежність від імпорту племінних (генетичних) ресурсів;

– відсутність прозорих правил поведінки на галузевих ринках;

– недостатність наукового забезпечення діяльності окремих галузей харчової та переробної промисловості;

– висока енерговитратність та залежність сільськогосподарського виробництва від імпортних паливно-енергетичних ресурсів;

– деіндустріалізація і деконцентрація сільськогосподарського виробництва;

– відсутність спеціалізованої фінансово-кредитної інфраструктури, орієнтованої на обслуговування сільськогосподарського виробництва;

– відсутність реальних обсягів державної підтримки системи страхування сільськогосподарських ризиків, що зменшує мотивацію виробників сільськогосподарської продукції до страхового захисту;

– нестабільність податкового законодавства, відсутність науково обґрунтованих стратегічних напрямів розвитку системи податкового регулювання сільськогосподарського виробництва;

– недостатність обсягів державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва;

– відсутність пріоритетності державної підтримки сільського господарства;

– втрати продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку загалом, зокрема в частині бюджетного фінансування цільових програм розвитку сільського господарства, а також закладення багаторічних насаджень, будівництва холодильників, сховищ та потужностей з переробки сільськогосподарських культур, плодово-ягідної продукції, винограду та хмелю;

– обмежений доступ малого і середнього бізнесу до організованого аграрного ринку; недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської

продукції, складність у виробленні сільськогосподарськими товаровиробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- неналежні інституційні та економічні умови інтеграції малих форм господарювання в організований аграрний ринок;

- необхідність цілісної національної політики довгострокового закріплення на міжнародних ринках;

- недостатній рівень експорту продукції з високою доданою вартістю;

- несприятливі інвестиційні умови для розвитку харчової та переробної промисловості;

- потреба в інфраструктурних проектах галузевого значення та проектах гарантування експорту на основі державно-приватного партнерства;

- недостатній рівень упровадження досягнень науково-технічного прогресу, поширення прогресивних технологій;

- недостатня мотивація до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників;

- концентрація виробництва окремих трудомістких видів продукції в особистих селянських господарствах, що не є товаровиробниками;

- відсутність дієвих заходів щодо імплементації особистих селянських господарств у ринкові механізми функціонування аграрного сектору [7].

На рис. 1 представлена модель впорядкованих зв'язків і відносин в інноваційному розвитку аграрного сектора національної економіки, розроблена авторами.

Як видно з рис. 1, відбувається ускладнення взаємозв'язків у господарської та комерційної діяльності підприємств. Те ж саме можна сказати і про галузь.

Розвиток аграрного сектору економіки необхідно визначити як стратегічну мету державної політики, для досягнення якої слід затвердити перелік завдань на державному та місцевому рівнях.

Незважаючи на нееквівалентність в товарообміні продукції аграрного сектора і промисловості, сільське господарство залишається інтегрованим в економіку області і посідає значне місце за територією, трудовим і виробничим ресурсами.

Формуючи значний обсяг фінансових потоків, сільськогосподарське виробництво відіграє важливу роль в економіці. Здебільшого це пов'язано з тим, що сільське господарство економіки підвладне більшій кількості ризиків, ніж промисловість або сфера послуг, що позначається на рівні інвестиційної привабливості.

Для зміни наявної тенденції зниження темпів зростання сільськогосподарського виробництва потрібне активне залучення капіталу в галузь. З метою підвищення інвестиційної привабливості відбувається вжиття заходів щодо

фінансового оздоровлення сільськогосподарських організацій, поліпшення стану ґрунтів, а також підвищення їх родючості [8, с. 15].

Для ефективного функціонування аграрного сектора необхідне вжиття заходів щодо створення загальних умов його функціонування, зокрема:

- підтримка ґрунтової родючості;

- розробка технічних регламентів, що визначають вимоги до основних і оборотних засобів сільськогосподарського виробництва та готової продукції;

- створення єдиної системи інформаційного забезпечення АПК і забезпечення його кваліфікованими кадрами;

- проведення наукових досліджень але з пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектора [8, с. 16].

Слід зазначити, що розглянута програма передбачає взаємодію державних органів виконавчої влади з регіональними органами державної влади, органами місцевого самоврядування, сільськогосподарськими та іншими організаціями, громадськими організаціями, а також сільським населенням.

Проведені нами дослідження дали змогу обґрунтувати необхідність використання сучасних інформаційних технологій в системі управління сільськогосподарським виробництвом.

Загальновідомим фактом є визнання інформації одним з найважливіших видів ресурсів. Актуальними питаннями стало не тільки застосування інформаційних технологій взагалі, але й – головне – підвищення ефективності їх використання. І тут важливо створити в системі агропромислового комплексу інформаційно-консультативних та інноваційних служб [4, с. 123–125].

Однак для вдосконалення системи управління сьогодні потрібні більш масштабні інтегровані системи. У зв'язку з цим автором пропонується створення «Концепції розвитку інформаційно-аналітичної підсистеми».

Концепція розвитку інформаційно-аналітичної підсистеми припускає поетапне створення електронного врядування, що сприятиме побудові відкритого демократичного простору з можливістю управління і контролю у відкритому режимі (on-line) матеріальних, фінансових потоків, всіх подій і фактів. Органи державного та місцевого управління можуть отримати можливість в будь-який момент розташовувати абсолютно достовірну й вичерпну інформацію.

У сфері агропромислового комплексу електронний уряд створюється для моніторингу та аналізу обсягів, виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, обсягів і структури витрат на їх виробництво, стану і використання основних виробничих фондів, що використовуються для сільськогосподарських потреб площам, стану сільськогосподарської техніки, цін на сільськогосподарську та продовольчу продукцію та підтримки прийняття рішення про заходи щодо стимулювання вироб-

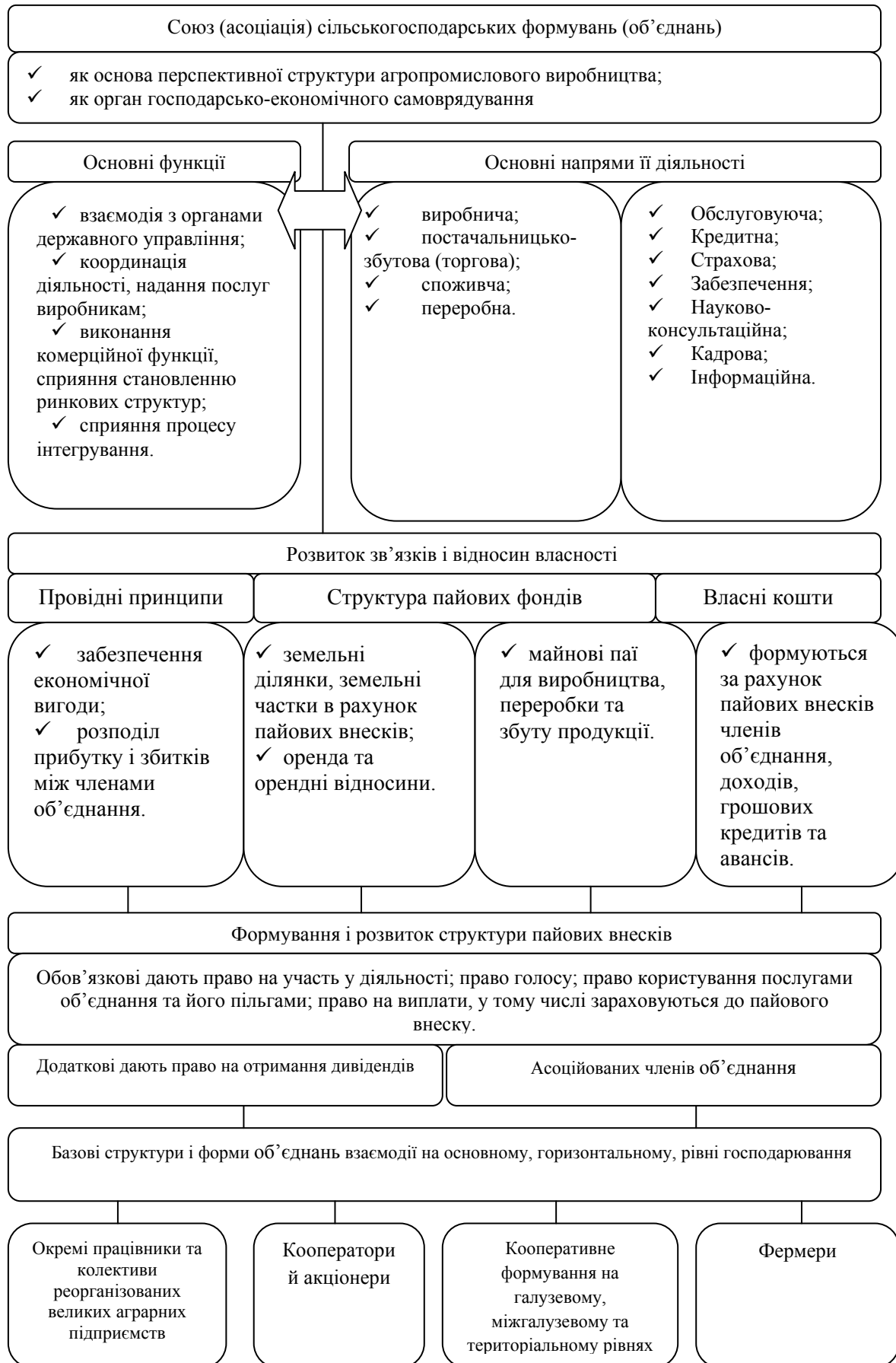


Рис. 1. Модель впорядкованих зв'язків і відносин в інноваційному розвитку аграрного сектора національної економіки

ників сільськогосподарської продукції та обсягами фінансової допомоги їм з коштів регіонального та місцевих бюджетів.

Пропонується проблеми, які необхідно вирішити під час реалізації побудови інформаційних систем управління, розділити на такі групи:

1) організаційні: недостатня увага і недовіра з боку керівництва процесу інформатизації, слабе використання службовцями можливостей комп'ютерів для організації своєї діяльності;

2) юридичні: сприйняття службовцями електронного документа як нелегітимного, крім того, недостатній розвиток нормативно-правової бази, а також інформатизації як у державній нормативній системі, так і на рівні окремого органу влади;

3) технічні: сьогодні вся інформація розкидана за відомчими системам в різних форматах в неактуальній формі, яка неоднозначно визначається, обмін відбувається переважно на паперових носіях, а для комплексного аналізу в інтересах регіону інформація недоступна для швидкого аналізу;

4) освітні: недостатньо у службовців системних знань для роботи на комп'ютері, крім того, недостатній рівень самих комп'ютерних фахівців на рівні окремих органів влади, а також існує проблема інформаційної нерівності; недостатній доступ населення до інформаційних ресурсів діяльності органів державної влади [4, с. 158–160].

Запропоноване запровадження програми «Електронне урядування» (етап впровадження, тестовий запуск), генеральне завдання системи може дати:

1) громадянам можливість отримувати послуги, що надаються державними установами; мати до них доступ по Інтернету; навчатися протягом усього життя і брати участь в управлінні;

2) приватним компаніям можливість мати доступ до державних служб по Інтернету; щільно співпрацювати з державою, маючи на меті економічний розвиток, та брати участь у державній системі створення та розповсюдження продуктів;

3) державним службовцям і виборним особам можливість підвищити свою ефективність; перебудувати відносини зі своїми клієнтами і залучити всіх громадян у політичні обговорення, зосередивши свою увагу на стратегічних напрямках [4, с. 231–258].

Структура системи «Електронне урядування» є трьома глибоко інтегрованими модулями, що включають в себе:

– внутрішній контур, що складається з Підсистеми управління внутрішніми процесами (включаючи електронний документообіг) та Інформаційно-аналітичної підсистеми; він спрямований на підвищення ефективності органів влади;

– зовнішній контур, який включає в себе Портал взаємодії з громадянами, що спрямова-

ний на відкритий, миттєвий контакт з населенням, бізнесом [5].

Зазначаємо, що реалізація програми зі створення регіональної інформаційно-аналітичної системи (РІАС) включає в себе:

1) підсистему управління внутрішніми процесами органів влади, електронні регламенти взаємодії органів влади, електронний документообіг, оцінку ефективності діяльності державних службовців;

2) підсистему взаємодії органів влади з громадянами та бізнесом, портал для інформації про діяльність органів влади, можливість звернення громадян до органів влади через портал;

3) інформаційно-аналітичну підсистему, створення основи для прийняття управлінських рішень [4, с. 260–275].

Функціональна аналітична підсистема забезпечить моніторинг соціально-економічних процесів.

Для реалізації моніторингу буде забезпечено збір, аналіз, поширення інформації з таких джерел, як:

– об'єкти державного та місцевого управління (школи, лікарні, клуби, фельдшерсько-акушерські пункти, адміністрації поселень, періодичні та фізичні особи тощо);

– державні та місцеві інформаційні системи; органи державної статистики.

Моніторинг здійснюється на основі показників соціально-економічного розвитку. Перелік показників, їх планові значення, регламент збору та джерел надходження визначаються і затверджуються департаментами та управліннями на етапі розробки РІАС.

Розмежування доступу до інформації та захист інформації буде забезпечено дотриманням режиму «конфіденційно» для даних, що зберігаються і видаються, крім вихідних форм, призначених для відкритої публікації.

Висновки. Таким чином, створення функціональної аналітичної підсистеми дасть змогу підвищити оперативність, обґрунтованість та дієвість управлінських рішень, прийнятих обласними органами, влади і управління, за рахунок скорочення термінів доставки інформації, підвищення її повноти та достовірності, а також більш глибокого аналізу всієї доступної інформації.

Вважаємо, що підсистема управління внутрішніми процесами забезпечить виконання таких функцій:

– проектування структури і визначення переліку виконуваних завдань структурними підрозділами державних органів влади області;

– планування діяльності державних органів влади області;

– доведення планових та оперативних завдань до виконавців;

– моніторинг ходу реалізації завдань виконавцями;

– оцінка результатів діяльності посадових осіб та структурних підрозділів державних органів влади.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іртищева І.О. Інвестиційна привабливість економіки: між-регіональні асиметрії / І.О. Іртищева, І.С. Крамаренко // Регіональна економіка. – 2014. – № 2 (72). – С. 84–94.
2. Ковамішина Н.П. Інноваційна діяльність столичного регіону: аналіз та перспективи розвитку / Н.П. Ковамішина // Науково-технічна інформація. – 2008. – № 3. – С. 36–40.
3. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади / Ю.М. Лопатинський. – Чернівці : Рута, 2006. – 344 с.
4. Павлова Г.Є. Інноваційний розвиток аграрного сектора національної економіки: теоретичні засади, методологія, механізми управління : [монографія] / Г.Є. Павлова. – К. : ТОВ ДКС Центр, 2015. – 354 с.
5. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 49. – Ст. 527.
6. Про схвалення Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 року № 121-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.dtkr.ua/ua/doc/1095.6085.0>.
7. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
8. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П.Т. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 12. – С. 4–18.